

Tasavvuf Şiiri Nazım Şekilleri

Türk edebiyatındaki tekke şiirinde görülen ve dinsel içerikli konuları işleyen ilahi, hikmet, nefes, deme, nutuk, şathiye gibi ürünler nazım biçimlerinden değil birer nazım türüdür. Koşma tipi nazım biçimiyle ve genellikle hecenin 7, 8 ve 11 'li kalıplarıyla söylenir.

Dörtlük sayısı 3 ve 7'dir. İlahi nefes ve demeler bestelenelerek söylenir. Uyak düzeni abab / cccb / dddb... şeklindedir.

İlahi

Allah'ı övmek, Allah'a dua etmek en büyük aşkın Allah aşkı olduğunu ifade etmek için yazılan ve belli bir makamla okunan şiirlerdir.

Tarikatlara göre değişik adlar alan bir nazım türüdür. İlahiye Mevleviler ayin, Bektaşiler nefes, Aleviler deme gibi isimler verir. Diğer tarikatlerde ise cumhur, durak, tapu, hur ya da ilahi adıyla ifade edilir.

Hikmet

"Hikmet" kelimesi Kur'an-ı Kerim'in nazil olan ayetlerinde Hz. Peygamber'in irşad ve vaazları manasında kullanılmıştır.

Hikmetler, muhteva bakımından Yesevi dervişlerince yaşatılmakla beraber, zamanla dil değiştirilmiş, mahalli birtakım dil hususiyetleri hikmetlere dahil edilmiştir.

Nefes

Alevi-Bektaşî tarikatlerinin ilkeleri ve kurallarıyla ilgili didaktik şairlerdir.

Nefeslerde genellikle tasavvuf edebiyatındaki vahdet-i vücud (Allah'ın varlığı birliği) kavramı anlatılır. Bunun yanı sıra Hz. Muhammed ve Hz. Ali için övgüler de söylenir.

Edebiyatımızda Pir Sultan Abdal, nefesleriyle ünlüdür.

Deme

Alevi şairlerinin kendi düşüncelerini dile getirdikleri şiirlerdir.

Nutuk

Tekke edebiyatında tarikata yeni giren dervişleri eğitmek, tarikat derecelerini ve tarikat edabını öğretmek amacıyla söylenen şiirlerdir.

Devriye

Evrendeki canlı cansız her şey Allah'tan gelmiştir, yine Allah'a dönecektir. Bu felsefeyi yansıtan şiirlere tekke edebiyatında devriye denilmiştir.

Şathiye

Ciddi bir düşünce ya da duyguyu iğneli ve gülmeceli bir dil ve üslupla anlatan şiirlerdir.

Dini ve tasavvufi halk şiirinde mizahi manzumelere genel olarak şathiye adı verilir.

Allah'la senli benli bir üslupla yazılır ama bu şiirlerde aslolan söylenenin arkasındaki düşüncelerdir.

En tanınmış şairi Kaygusuz Abdal'dır.